

نوع مقاله: ترویجی

آسیب‌شناسی نقش سلبریتی‌های غیرمتعهد بر رفتار اخلاقی خانواده؛ راه‌کارهای مقابله با آن

سید عبدالمطلب موسوی / کارشناسی ارشد تربیت اخلاقی مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

s.abd.mousavi.313@gmail.com

 orcid.org/0009-0001-0889-5553

harahmati2@gmail.com

حسینعلی رحمتی / استادیار پژوهشگاه قرآن و حدیث قم

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۸

دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۷

 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

چکیده

کسب شهرت و سلبریتی شدن در حوزه‌ها و موقعیت‌های گوناگون شکل می‌گیرد؛ اما امروزه سرعت و وسعت آن در فضای مجازی بیشتر بوده و ایشان از سوی کاربران زیادی پیروی می‌گردند. هرچند که سلبریتی‌ها همگی آفت‌زده نیستند و می‌توانند با اقدامات درست به فرهنگ‌سازی و جامعه‌پذیری در طرفداران خود اقدام کنند. پژوهش حاضر با هدف بررسی پیامدهای منفی (عملکرد) سلبریتی‌های غیرمتعهد در شبکه‌های اجتماعی بر رفتار اخلاقی خانواده و راهکارهای مقابله با آن انجام شد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات، بانک‌های اطلاعاتی، سایت‌ها و شبکه‌های مجازی است. نتایج پژوهش نشان داد مواردی مانند توهین و بی‌احترامی، تکبر، تفاخر، بی‌حیایی، حسادت و کینه‌ورزی بین فرزندان، سوءظن و اختلاف بین همسران، طمع ورزی و سودجویی، طلاق عاطفی یا واقعی همسران، نقض حریم خصوصی و دچار شدن به تزاحم اخلاقی از مهم‌ترین پیامدهای منفی است که برای مقابله با آن می‌توان به راهکارهایی همچون: افزایش سواد الکترونیک، ایجاد فضای اعتماد و هم‌فکری، آینده‌نگری، تقویت اخلاق گفتگو، تقویت روحیه تواضع و تشویق به استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در حد نیاز روی آورد.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی، سلبریتی‌های غیرمتعهد، رفتار اخلاقی خانواده، آسیب‌ها و راهکارها.

مقدمه

پژوهش «آسیب‌شناسی فضای مجازی و خانواده» (جعفریان یسار و همکاران، ۱۳۹۵) به تبیین پیامدهای فضای سایبری در حوزه‌های راهبردی، فرهنگی، اجتماعی با ذکر فرصت‌ها و تهدیدات پرداخته و پدیده‌هایی همچون بازیگری و تغییر هویت، گسترش و تولید ناهنجاری اخلاقی، انزوای واقعی، رفتار اجتماعی شبکه‌ای، تغییر سبک زندگی، اعتیاد مجازی زندگی دوم، تأثیر بر بنیان خانواده، ترویج بی‌دینی از پیامدهای مطرح شده است.

مقاله «خانواده و فضای مجازی» (زینی‌وند و همکاران، ۱۳۹۵)، به عدم اعتماد و استفاده عمومی از این فضای مجازی و بررسی چگونگی مدیریت فضای مجازی برای خانواده و همچنین به لزوم آگاهی و داشتن سواد رسانه‌ای برای مقابله با آسیب‌های این شبکه‌ها پرداخته است.

پژوهش دیگری با عنوان «بررسی آسیب‌های اخلاقی اینترنت بر خانواده» (صدیقی ارفعی و همکاران، ۱۳۹۳)، نویسندگان تعارض ارزش‌ها، بازدارندگی، اعتیاد به اینترنت، بحران هویت و اختلال در شکل‌گیری شخصیت، شکاف نسل‌ها، انحرافات اخلاقی و جنسی، افسردگی و انزوای فردی و اجتماعی، به خطر افتادی حریم خصوصی افراد، ازهم‌پاشیدگی بنیان خانواده، کاهش نقش خانواده به عنوان مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزندان را به عنوان آسیب‌های اخلاقی اینترنت بر خانواده معرفی کرده‌اند.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در هیچ‌یک از موارد بررسی شده، منبعی که درباره پیامدهای منفی عملکرد سلبریتی‌های غیرمتعهد در شبکه‌های اجتماعی بر رفتار اخلاقی درون و بیرون خانواده باشد، وجود ندارد و خلأ تمرکز بر «رفتار اخلاقی» و همچنین «مهم‌ترین پیامدهای منفی در شبکه‌های اجتماعی بر خانواده‌ها» به چشم می‌آید؛ لذا پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی چنین هدفی را دنبال می‌کند.

۱. مفهوم‌شناسی

۱-۱. شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند، توانسته‌اند به‌خوبی در زندگی مردم جا باز کنند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در شبکه‌های اجتماعی مجازی کنار هم آمده‌اند و از

عرصه جدیدی که می‌تواند بخش عمده‌ای از نیازها و فعالیت‌های بشری را برآورده سازد، تحت عنوان شبکه‌های اجتماعی شناخته می‌شود. شبکه‌های اجتماعی با پیامدهای مثبت و منفی خود، شیوه‌ای جدید از زندگی را برای تمام مردم جهان به‌وجود آورده و به‌صورت فرهنگ در پس‌زمینه تبلیغ می‌کند. در این فضا زوایای پنهان زندگی افراد در معرض دید همگان قرار می‌گیرند و پیروی‌های دیگران، شهرت را به ارمغان می‌آورند. شبکه‌های اجتماعی اعم از اینستاگرام، فیس‌بوک، تلگرام، واتساپ و... می‌باشند.

در سال‌های اخیر شبکه‌های اجتماعی از پرمخاطب‌ترین و مؤثرترین رسانه‌های ارتباط جمعی هستند که به‌عنوان رقیب جدی تربیتی در کنار خانواده، مدرسه و مسجد یا به‌عرصه گذاشته‌اند. یکی از مسائلی که می‌تواند از نظر تربیتی و اخلاقی منجر به چالش‌های جدی شود، بحث اشتها در شبکه‌های مجازی است. منظور از اشتها، معروف و مشهور شدن یک فرد از طریق شبکه‌های اجتماعی است؛ خواه خودش موجب شهرتش شده باشد، خواه دیگران او را مشهور کرده باشند. بدون تردید مشهور شدن در شبکه‌های اجتماعی دارای آثار اخلاقی مثبت از قبیل: الگوسازی (محمودی، ۱۳۹۷)، ترویج فضایل اخلاقی (رفیعی، ۱۳۹۷) و شکوفایی استعدادها (خدادادی (نخستین ساعد و عظیمی، ۱۴۰۰) و آثار منفی مانند: نقض حریم خصوصی (صابرنژاد و حسین‌پور، ۱۳۹۶)، خشونت (کمالی، ۱۳۹۸) و تحقیر و تفاخر نسبت به دیگران (شادمانی، ۱۳۹۴) است.

بررسی سابق، پژوهشی نشان می‌دهد که مطالعاتی در خصوص اثرات اخلاقی فضای مجازی بر نهاد خانواده انجام شده است که از جمله آنها می‌توان به مقاله «تأثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده» (حاج‌محمدی و حاج‌محمدی، ۱۳۹۶) اشاره کرد. در این پژوهش به برخی از تأثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده، از جمله تضعیف نقش خانواده به‌منزله مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزندان، بی‌اعتمادی زوجین به یکدیگر، دروغ‌گویی، افزایش فاصله عاطفی و روحی زوجین و اعضای خانواده از یکدیگر، افزایش طلاق و هنجارشکنی‌های اخلاقی، ترویج عشق‌های مجازی، بی‌توجهی به مسئولیت‌ها، تضعیف ارزش‌های اخلاقی، افزایش ارتباطات نامشروع اشاره شده است.

عاطفی، خوب و یا بد هستند؛ دوم معیارهای خوب و بد نسبی، که در شرایطی خوب و در شرایطی بد هستند؛ یعنی در شرایطی و از بعضی افراد، خوب‌اند و در شرایط دیگر و از افرادی دیگر، بد هستند.

۱-۴. خانواده

خانواده واحدی است که براساس ازدواج پدید می‌آید و از آغاز پیدایش خود، همچون حریمی امن، زندگی انسان را دربرمی‌گیرد و با ایجاد موجی تازه در درون شبکه خویشاوندی، شمار زیادی از خویشاوندان را به هم پیوند می‌دهد. خانواده پایه بنیادین اجتماع، سلول سازنده زندگی انسان، خشت بنای جامعه، کانون اصلی حفظ سنن، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی، شالوده استوار پیوندهای اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانونی برای بروز و ظهور عواطف انسانی است. ارکان خانواده شامل پدر، مادر، فرزندان و اطرافیان است که ارتباط آنها یا عرضی است، مثل پدر و مادر با یکدیگر یا فرزندان نسبت به یکدیگر؛ و یا طولی است، مثل پدر یا مادر نسبت به فرزندان، و یا پدربزرگ و مادربزرگ و عمو، خاله، عمه و دایی هر کدام نسبت به یکدیگر (اسمعیلی‌زاده، ۱۳۹۵).

۲. یافته‌ها

خانواده به‌عنوان اولین کانون اخلاقی و تربیتی که فرد در آن قرار می‌گیرد، دارای اهمیت شایان توجهی است. براین اساس، خانواده باید بر مدار اصول و معیارهایی قرار بگیرد تا بنیان آن محکم گردد و از هم نپاشد. از طرف دیگر با توجه به اینکه فضای مجازی به‌صورت عمومی و اشتهار در این فضا به‌صورت اختصاصی، در این برهه تأثیرات مستقیمی بر روی اخلاق و تربیت در خانواده دارد؛ در اینجا پیامدهای منفی عملکرد سلبریتی‌های غیرمتعهد شبکه‌های اجتماعی در خانواده و راه‌کارهای مقابله با آن مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۲-۱. پیامدهای منفی عملکرد سلبریتی‌های غیرمتعهد در

شبکه‌های اجتماعی بر رفتار اخلاقی خانواده

۲-۱-۱. توهین و بی‌احترامی

یکی از پیامدهای منفی عملکرد سلبریتی‌های غیرمتعهد بر رفتار اخلاقی در خانواده، توهین و بی‌احترامی است؛ و این توهین و بی‌احترامی گاهی توسط شخص مشهور صورت می‌گیرد. بدین سبب که فرد مشهور دچار

فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی، از طریق شبکه‌های اجتماعی با هم ارتباط برقرار می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی کاربری‌های متفاوت دارند، شبکه‌های اجتماعی خاص، کاربران محدودتری دارند؛ ولی شبکه‌های اجتماعی عمومی کاربران بسیار زیادی دارند و کاربری‌های متنوعی را نیز در اختیار کاربران قرار می‌دهند. در شبکه‌های اجتماعی، کاربران می‌توانند پروفایل یا صفحات شخصی برای خودساخته که شامل مشخصات، تصاویر، علایق، سلیقه‌ها و سایر موارد اینچنینی باشد. همچنین کاربران می‌توانند با جست‌وجو در پروفایل‌های کاربران و مشاهده مشخصات و ویژگی‌های آنها با افراد جدیدی آشنا شوند و فهرست دوستان خود را گسترده‌تر کنند.

۱-۲. سلبریتی

استرنه‌ایمر (۲۰۱۱) سلبریتی را کسی می‌داند که دیده می‌شود، مورد توجه قرار می‌گیرد و در نزد بخش قابل توجهی از عامه مردم، شناخته شده است. در تعریف فریس (۲۰۰۷) سلبریتی‌ها افراد شناخته‌شده‌ای هستند که به‌واسطه برخورداری از برخی ویژگی‌ها و صفات خاص، از دیگران متمایز گشته‌اند و در نزد جمع کثیری از افراد نیز شناخته شده هستند. آنچه موردنظر مقاله حاضر است، شهره‌گی در شبکه‌های اجتماعی است. در این خصوص باید گفت که شهره‌گی و سلبریتی شدن در فضای شبکه‌های اجتماعی به‌سرعت، هم از جهت زمانی و هم از نظر گستردگی صورت می‌گیرند و ممکن است همچنین عمر طولانی هم نداشته باشد. سلبریتی شدن در فضای مجازی ممکن است با یک اتفاق بسیار کوچک و موقتی صورت بگیرد؛ مثل خواندن کلیپ، انجام حرکت ورزشی توسط کودک، نشان دادن یک کار خارق‌العاده توسط فرد و یا حتی کلیپ گرفتن از مشکلات یک فرد و امثال اینها.

۱-۳. رفتار اخلاقی

اخلاق به‌عنوان یکی از علوم، هم جنبه‌ای نظری و هم کاربردی دارد، که هر کدام برای خود واجد معیارهایی هستند. رفتار و اعمالی که از خلیات نشئت گیرد، را رفتار اخلاقی می‌گویند. برخی گفته‌اند که رفتار اخلاقی شامل صداقت، تعهد، مهربانی، دلسوزی، تواضع و شجاعت است. معیار خوب و بد در اخلاق، دو گونه است: نخست معیارهای «مطلق» یا «همیشگی و همه‌جایی»، که قطع نظر از فشارهای

نمونه‌ای از رفتارهای بی‌ادبانه و توهین‌آمیز سلبریتی‌ها خانمی که جزو شرکت کنندگان مسابقه «خنداننده شو» برنامه خندانانه بود، از راهیابی به مرحله بعد مسابقه بازماند. وی بعد از مسابقه صحبت‌هایی مطرح کرد که حاشیه‌ساز شد. سپس این حاشیه‌های وی وارد مرحله جدیدی شد که با چاشنی توهین به مردم همراه بود. این خانم در برنامه‌های اینترنتی گفت: من این روزها، بسیار روزهای بدی را سپری می‌کنم. روزهایی که در آن علاوه بر فحاشی به خودم و خانواده‌ام در بسیاری از صفحات مجازی، با تهدیدهای فراوانی از اسیدپاشی تا زیر گرفتن با ماشین مواجه‌ام. او در حالی این مسئله را مطرح می‌کند که خودش در ایجاد این جو نامناسب بی‌تأثیر نبوده و بعضاً با رفتارهایی مثل کامنت‌ها و همچنین پرخاش و بلاک منتقدان، کم‌وبیش باعث تحریک مخاطبان خود شده؛ وگرنه چه دلیلی وجود دارد که در یک حالت عادی مردم نسبت به یک جوان تازه هنرمند واکنش نامناسب و تهاجمی نشان دهند؟ وی در این مصاحبه گفته است: «تصور مردم ما از طنز و کمدی چیز مفرجه که قراره تو رو بخندونه و فقط بخندونه و من فکر نکنم و بخندم. اینکه یک انسانی ادای مرغ دربیاره، تحت هر شرایطی بامزه است؛ خصوصاً اینکه آدم درشتی باشه... و مردم ما اینو دوست دارن، چون قرار نیست که فکر کنن. غالب مردم دوست ندارن فکر کنن و چیزی که اندکی تفکر ازشون بخواد رو دوست ندارن. میگن: تو چی داری میگي، اینا به چی دارن می‌خندن، من به این نمی‌خندم و این بی‌مزه است که بهش نمی‌خندم. من احمق نیستم، این بی‌مزه و بددهن و پررو و وقیح و داره از دید بالا به من نگاه می‌کنه و چیزی می‌گه که من نمی‌فهمم و ناراحت می‌شوند» (فرافکنی خنداننده بازنده، ۱۳۹۶).

۲-۱-۲. تکبر

به‌وجود آمدن تکبر در خانواده می‌تواند علل مختلفی داشته باشد. اما در صورتی که تکبر در بین اعضای خانواده به علت شهرت یکی از اعضای خانواده در فضای مجازی باشد، آثار منفی‌ای را به‌جای می‌گذارد. مثلاً اگر یکی از اعضای خانواده دارای شهرت باشد و به‌دلیل شهرت خود توسط خانواده و یا دیگر اعضا مورد تشویق و ترغیب قرار گیرد، دچار اعتماد به نفس کاذب می‌گردد و یا توقعات نامعقول و غیرواقع‌بینانه را داراست؛ چراکه وی تصور می‌کند تشویق و یا ترغیب وی بخصوص در فضای مجازی به‌منزله بی‌عیب و ایراد

خودبزرگ‌بینی شده در پی آن، چون دچار توهیم توقع‌های نابجا از اطرافیان می‌شود و می‌بیند این توقعات برآورده نمی‌شود، درصدد پاسخ برمی‌آید؛ که پاسخ را هم به‌صورت توهین و بی‌احترامی به اطرافیان خود نشان می‌دهد؛ مثل اینکه فرزند خانواده‌ای دچار شهرت شده و توقع دارد همان‌گونه که طرفدارانش او را تحویل می‌گیرند و در رفع دغدغه‌های او (لایک کردن و کامنت‌های تأیید و...) تلاش می‌کنند؛ اعضای خانواده (خواهر، برادر و والدین) هم در رفع نیازهای شخصی‌اش همین رفتار را انجام بدهند. اما زمانی که عکس‌العمل مناسب با اشتهاش را از طرف اعضای خانواده دریافت نمی‌کند، دست به توهین و بی‌احترامی می‌زند. یا آنکه فرد مشهور ممکن است بعد از مدتی، دنبال کنندگانش کاهش یابد و او احساس عدم محبوبیت و یا مشهوریت کند؛ لذا جهت تخلیه روانی و توجیه این احساس، دست به توهین و بی‌احترامی می‌زند. یا اینکه فرد مشهور بعد از مدتی متوجه می‌شود که از اشتهاش او جهت قصد سیاسی، اقتصادی و... در حال سوءاستفاده هستند؛ که در این صورت، فرد مشهور را به واکنش به‌صورت بی‌احترامی و توهین وامی‌دارد. در حالت دوم بدین‌گونه است که اطرافیان فرد مشهور دچار حرکت دفاعی می‌شوند؛ به‌طورمثال هنگامی که یکی از همسران و یا فرزندان به‌علت شهرت دچار خودبزرگ‌بینی شده، طرف مقابل او احساس حقارت و خودکم‌بینی می‌کند. این امر ممکن است منجر به توهین و فحاشی در بین همسران و اعضای خانواده شود. به‌عبارت‌دیگر، زمانی که یکی از زوجین احساس می‌کند در موضع ضعف است، به بی‌احترامی روی می‌آورد.

ناسزاگویی نوعی سازوکار دفاعی در برابر شرایط بحرانی و ناکامی است. از نتایج بی‌احترامی و توهین، تحقیر است و در صورتی که تحقیر دائمی همسر صورت بگیرد، ضربه‌های جبران‌ناپذیری به زندگی مشترک می‌زند و روزبه‌روز باعث اختلاف‌ها و درگیری‌های بیشتری می‌شود؛ تا جایی که حتی ادامه زندگی مشترک آنها غیرممکن شود؛ زیرا زمانی که چنین اتفاقاتی در یک رابطه صورت پذیرد، دو نفر (همسران) احساس بیگانگی و جدایی می‌کنند. در نتیجه دیگر از آن حس اتحاد و همدلی خبری نیست. بنابراین هنگامی که یکی از همسران در زندگی زناشویی مورد توهین و بی‌احترامی قرار می‌گیرد، به‌مرور احساس قربانی بودن، خشم و نفرت پیدا می‌کند. حتی ممکن است فرد در مقابل رفتارهای توهین‌آمیز و فحاشی، برای دفاع از خود شروع به پرخاشگری، قهر، تهدید و انتقام کند.

طبیعی است که این بازیگر با هفت میلیون فالور اینستاگرامی و کلی پیج فیک هواداری، عادت به شنیدن «بیا» و عکس گرفتن داشته باشد؛ ولی بهتر است که این خانم به اصطلاح بازیگر با واقعیت کنار بیاید. او شاید سلبریتی خوش‌عکسی باشد که دختر پسرهای جوان و نوجوان برای لایک کردن عکس‌هایش از هم سبقت می‌گیرند؛ اما او هنرمند محبوبی نیست. در واقع او اصلاً هنرمند نیست که محبوب باشد یا نباشد! او مشهور است. واکنش این بازیگر به رفتگر پارک با واکنش تندوتیز کاربران فضای مجازی، چهره‌های سیاسی و هنری مواجه شده و همه به خانم بازیگر تاخته‌اند که «گر هنر نداری دست‌کم اندکی انسانیت و ادب داشته‌باش» (سلام نو، ۱۳۹۹).

۳-۲-۲. تفاخر

یکی از رذایل اخلاقی که در جامعه امروزی با وجود فضای مجازی در بین خانواده‌ها وجود دارد، شهرت در این فضا و فخر ورزیدن به آن است. یکی از اقسام شهوت کاذب، لذتی است که انسان از شهرت و امتیازات اجتماعی می‌برد. از همین رو انسان‌های مادی‌گرا و دنیاپرست هرگونه ابزاری را به کار می‌برند تا از «شهوت شهرت» برخوردار باشند و این‌گونه به دیگران فخرفروشی و تفاخر کنند (قصص: ۷۶).

تا پیش از ایجاد ابزارهای جدید و فناوری‌های نوین رسانه‌ای، کسانی که گرفتار شهوت شهرت بودند، از ابزارهای کمی برای ارضای شهوت شهرت خویش برخوردار بودند؛ اما با فناوری‌های نوین، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی که مدیریت آن به‌ظاهر در دست مردم است؛ حس شهوت شهرت کاذب در همه به شکل جنون‌آمیزی ایجاد شده و گسترش یافته است. دست‌های پشت پرده از شیاطین مستکبر جهانی، برای ایجاد حداکثر لذت کاذب شهرت، با تشویق مردم به «تفاخر» از طریق شبکه‌های اجتماعی، مردم را به اموری سرگرم کردند که حتی از شهوت‌های صادق نیز دور شدند (میرزاییگی، ۱۳۹۹).

در ادامه به نمونه‌ای از این فخرفروشی‌ها اشاره می‌شود: «امروز جشن گودبای پمپرز شایناجون بود؛ خیلی خوش گذشت»؛ «آیتاجون امروز برای اولین بار راه رفت؛ مرسی از مهمونایی که تو جشنمون شرکت کردن»؛ «امروز جشن تعیین جنسیت بچه ما بود؛ مرسی که اومدید؛ خیلی خوش گذشت» (سلامت‌نیوز، ۱۳۹۶).

۴-۲-۲. بی‌حیایی

فضای مجازی با تأثیر خود بر عفت و حیای زن باعث بی‌حیایی و

بودن وی می‌باشد و خود را میرا از تذکر و نصیحت می‌داند و همین امر منجر به تکبر و خودبزرگ‌بینی‌اش می‌شود. البته این امر در مورد والدین مشهور نیز ممکن است به‌گونه‌ای دیگر نمایان گردد؛ بدین صورت که والدین دارای شهرت، به تصور اینکه از هر نظر عالی هستند، دچار اعتمادبه‌نفس کاذب، خودمحبوب‌پنداری، خودهمه‌چیزدانی و جهل مرکب می‌گردند؛ که نتیجه این امر مقاومت در برابر تربیت و اصلاح اخلاقی فرزندان است؛ چراکه آنها به علت تکبر و خود کامل‌پنداری، خود را کامل و بدون نیاز به اصلاح می‌دانند و نسبت به فرزندان نیز آن را عملی می‌کنند.

خودشیفتگی افراطی، یکی از انواع اختلالات شخصیتی است که فرد در آن خود را به‌شدت برتر از دیگران می‌بیند و با تکبر با دیگران برخورد می‌کند. این اختلال در رفتار برخی از سلبریتی‌های داخلی و خارجی دیده می‌شود.

سبک زندگی و موقعیت فرد در زندگی اجتماعی می‌تواند نقش مهمی در زنده‌شدن یا تقویت خودشیفتگی در شخصیت وی ایجاد کند. براین اساس برخی از مشاغل بالقوه در معرض خودشیفتگی و نگاه متکبرانه به سایر افراد و دیگر رده‌های منزلتی در جامعه هستند. یکی از مهم‌ترین رده‌های شغلی و پایگاه‌های منزلتی که بعضاً به‌صورت بالقوه در معرض خودشیفتگی قرار دارند، کسانی هستند که تحت عنوان سلبریتی از آنان یاد می‌کنیم. آدم‌هایی که اگرچه تنوع و تکثر گوناگونی از تربیت و شخصیت و پیشینه‌های فردی را پشت سر خویش دارند؛ اما در یک موقعیت با هم اشتراک دارند و آن برجستگی نام و شهرت در فضای حقیقی یا مجازی است.

هر از چند گاهی و به‌ویژه این روزها و به لطف گسترش فناوری‌ها در فضای مجازی، شاهد رفتارهای ناپسندی از برخی سلبریتی‌ها هستیم که برای مدتی وجدان جمعی را آزرده‌خاطر می‌کنند. به‌عنوان نمونه، یکی از شناخته‌شده‌ترین بازیگران خانم و دوستانش با ماسک‌های لاکچری به ورزش رفتند و وسط ورزش، خانم بازیگر ناگهان دلش خواست که با رفتگر مهربان پارک که لباسش هم با او سِت است، سلفی بگیرند تا نشان دهد که هنرمندان چقدر مهربان، مردمی و خاکی هستند. با خنده و تمسخر به دوستش می‌گوید: «منم لباسم با این رفیقمون (رفتگر) سِت»؛ و به سمت رفتگر می‌رود تا سلفی بگیرد؛ اما رفتگر بی‌اعتنایی تمام به او می‌گوید «برو». و خانم سلبریتی با تمسخر می‌گوید: «همین مونده بود این به من بگه برو».

بی‌بندوباری آنان در فضای مجازی می‌گردد و اعتماد بین وی و شوهر از میان می‌رود. برخی از زنان هیچ باکی ندارند که دیگران آنان را در حالت بدکارگی در فضای مجازی ببینند. همسر بی‌حیا برای حضور دیگران هیچ ارزشی قائل نیست و از روابط نامشروع و کارهای بی‌بند و باری خود در فضای مجازی واهمه‌ای ندارد و نظارت دیگران از تصاویرش او را از انجام کار قبیح باز نمی‌دارد و انجام اشتباه یا گناه، هیچ تأثیر قلبی در درونش ایجاد نمی‌کند؛ چراکه پردهٔ عفت و حیا از چشمان وی برداشته شده است و این امر باعث می‌شود که همسر نسبت به وی حساس شده و سوءظن حاصل گردد و در پایان، باعث ازهم‌گسستگی کانون گرم خانواده گردد.

نمونه‌ای از تأثیر منفی اشتها در فضای مجازی

خانم بازیگری که یکی دو سالی است به ترکیه مهاجرت کرده و ابتدا با قماربازهای مشهور اینستاگرام حاشیه‌سازی می‌کرد در اقدامی که قابل پیش‌بینی بود، عکسی برهنه از خود منتشر کرد. اقدامات او باعث سرافکنندگی خانواده‌اش هم شده؛ به طوری که خودش اعتراف کرد که پدرش از او اعلام برائت کرده و گفته «بابام منو بلاک کرده از همه‌جا، و گفته دیگه دختر من نیستی». این خانم بازیگر در صفحه رسمی اینستاگرامش منتشر کرد که این عکس متفاوت‌تر از عکس‌های دیگر است و من به سیم آخر زده‌ام و قصد دارم که یک پورن استار شوم. تحلیلگران می‌گویند بازیگر موردنظر در مدت یک هفته با منتشر کردن عکس‌های عربانش، پانصد هزار کاربر را جذب خود کرد (دیدنو، ۱۴۰۰).

۱-۲. حسادت و کینه‌ورزی بین فرزندان

یکی دیگر از پیامدهای منفی سلبریتی‌های غیرمتعهد در شبکه‌های اجتماعی، ایجاد حسادت و کینه‌ورزی بین فرزندان است. در صورت ترجیح دادن فرزند دارای شهرت از سوی والدین و بیشتر مورد مهر و محبت قرار گرفتن وی از سوی آنها؛ مثلاً گذاشتن تصویر فرزند دارای شهرت در روی پروفایل و یا تعریف کردن از او در جمع‌های خانوادگی و فامیلی و یا دادن هدیه و کارت‌های تبریک به او و یا ابراز خوشحالی کردن از دیدن بازخوردها و تحویل گرفتن‌ها و احترام گذاشتن‌های بی‌منطق و صرفاً به‌خاطر شهرت و گفتن جملاتی مانند اینکه: پسر، دخترم تو باعث سربلندی من توی فامیل شدی، بهت افتخار می‌کنیم، تو لایق بهترین هدیه‌ها هستی و...؛ حس حسادت و

کینه‌ورزی را در دیگر فرزندان خانواده برمی‌انگیزد و باعث تنفر آنها می‌شود که این رفتار، متأسفانه فقط در دوران کودکی، به خانه پدری و خواهر و برادر محدود نمی‌شود و ریشه‌های حسادت را برای آینده زنده نگه می‌دارد و فرد را دچار مشکلات فراوانی می‌کند. مثلاً ممکن است پس از ازدواج، نتواند تبعیض مادرزن خود را هرچه اندک باشد، تحمل کند و نسبت به دیگر داماد خانواده حسادت بورزد و موجب اختلاف‌های خانوادگی و تلخ‌شدن زندگی زناشویی و کانون گرم خانوادهٔ خود شود. اینکه یکی از فرزندان‌تان، مشهورتر از بقیه است و والدین او را بیشتر دوست دارند و به این علت باید امکانات بیشتری برایش فراهم کنند، هیچ ایرادی ندارد و ممکن است والدین ناگزیر باشند با دیگر فرزندان به شیوه‌های مختلف رفتار کنند. در واقع، تفاوت در سن و جنسیت فرزندان، باعث می‌شود نیازها و عواطف آنها متفاوت باشد و پدر و مادر با هر کدام به شیوه خاصی رفتار کنند. فقط باید مراقب بود این تفاوت در رفتار، به تبعیض بین فرزندان و فرق گذاشتن بین آنها، منجر به این نشود که کودک یا نوجوان، رنج بکشد و حسادت، کج‌خلقی و پرخاشگری در رفتارهایش مشاهده شود.

۱-۲. سوءظن و اختلاف بین همسران

سوءظن و اختلاف بین همسران مشهور در فضای مجازی از دیگر پیامدهای منفی است که در این مقاله مورد توجه بوده است. با توجه به اینکه یکی از عوامل اصلی سوءظن در بین همسران، استفاده از فضای مجازی است؛ لذا در این راستا بایستی اجازه ندهند فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی پیوندهای سنتی و درعین حال صمیمی‌شان را خدشه‌دار کنند. پس لازم است این‌گونه وسایل در جای مناسب، با حفظ حریم مقدس خانواده استفاده شوند که خداوند ما را از بدگمانی نهی فرموده است.

مثال در مورد مردی است که وقتی دید همسرش از صبح تا شب به هر دری می‌زند تا تعداد لایک‌های پیج‌اش در اینستاگرام افزایش پیدا کند، از زندگی مشترکش خسته شد و تصمیم به جدایی گرفت. این مرد زمانی که در مقابل قاضی دادگاه خانواده قرار گرفت، دربارهٔ ماجرای زندگی‌اش گفت: یک سالی می‌شود که با او ازدواج کرده‌ام. تازه پس از آغاز زندگی مشترک بود که متوجه شدم این زن تمام زندگی‌اش اینستاگرام است. به هر دری می‌زند تا تعداد لایک‌هایش بالا برود. به همین دلیل با هر غریبه‌ای در اینستاگرام

تعداد دنبال‌کنندگان است. به این معنا که دریافت توجه از سمت والدین برای کودکان از جذاب‌ترین پاداش‌هاست. حال در اینجا این پاداش زمانی داده می‌شود که این کودک صحبت‌های غیرمتعارف بکند، لباس خاصی بپوشد و یا ژست‌های خاصی بگیرد که به‌واسطه آنها بیش از سایر رقبا مورد توجه قرار گیرد؛ تا والدین بتوانند بدین‌وسیله شهرت بیشتری کسب کنند.

اینفلوئنسرها روزبه‌روز کوچک‌تر می‌شوند! زمانی رسیده که ما کودکان اینفلوئنسر را بیشتر از فرزند بستگان‌مان می‌شناسیم. این بچه‌های بانمک که یک‌شبه ستاره شدند، نماینده یک تجارت خانوادگی‌اند. والدین بسیاری پشت‌صحنه در تلاش‌اند تا محصول‌ها فروخته و پول‌ها اندوخته شود؛ اما چه کسی می‌تواند این خانواده‌ها را سرزنش کند؟ خانواده‌هایی که فهمیده‌اند برای آینده فرزندان‌شان، یک کسب‌وکار دیجیتال می‌تواند سودمندتر از یک مدرک دانشگاهی بی‌اعتبار باشد (سیدناصری، ۱۴۰۰).

۲-۱-۸. طلاق عاطفی یا واقعی همسران

طلاق عاطفی یا واقعی همسران از پیامدهای منفی سلبریتی‌های غیرمتعهد در خانواده است. اشتها یکی از زوجین در فضای مجازی نیز باعث می‌گردد، هریک از زوجین با گذراندن بیشتر وقت خود در فضای مجازی، احساس گرمی که قبلاً در زندگی زناشویی داشته‌اند را از دست داده و دیگر وجود و حضور فرد مقابل برایشان مهم نباشد و دچار بی‌توجهی شوند؛ بدین‌گونه که زندگی‌شان دیگر آن جذابیت اولیه را نداشته و حتی حضور فرزندان، آن شور و نشاط آغازین را در آنها ایجاد نمی‌کند و این امر منجر به طلاق عاطفی می‌شود. درواقع، طلاق عاطفی سبب می‌شود بود و نبود زوج یا زوجه‌ای نداشتند باشد و زندگی به یک روال غیرعادی و سرد و خشک برسد. لذا در صورت ادامه پیدا کردن روابط سرد و خدشه‌دار شدن روابط جنسی، ممکن است منجر به اختلالات اخلاقی و رفتاری، بی‌علاقگی، وجود همسر دیگر و تهمت‌های ناروا بین همسران شود، و در نتیجه طلاق واقعی را نیز به دنبال داشته باشد.

در گزارشی ذکر شده که ویتترین رنگارنگ زندگی‌شان در قاب اینستاگرام هنوز هم پابرجاست؛ همان ویتترینی که تبدیل‌شان کرد به شاخ مجازی. حکم طلاق زن و مرد جوان روز گذشته در دادگاه خانواده صادر شد؛ اما هنوز هم بزرگ‌ترین نگرانی زن جوان این بود

دوست می‌شود تا او را لایک کنند. از هر لحظه زندگی‌مان عکس منتشر می‌کند و با هر لایک کلی ذوق می‌کند. یک سال است که زندگی من شده اینستاگرام؛ هر شب وقتی از سرکار به خانه برمی‌گردم، از تعداد لایک‌هایی که آن روز دریافت کرده‌ام برایم می‌گوید. دیگر حتی دلم نمی‌خواهد اسم اینستاگرام را بشنوم. هرچه هم اعتراض می‌کنیم، فایده‌ای ندارد. تازه عصبانی هم می‌شود. به او می‌گویم چه اهمیتی دارد که عکست زیاد لایک داشته باشد یا کم؛ ولی مگر گوشش بدهکار است. دیگر از این زندگی خسته شدم و برای همین، تصمیم به جدایی گرفتم (جام جم آنلاین، ۱۳۹۶).

۲-۱-۷. طمع‌ورزی و سودجویی

از دیگر پیامدهای منفی سلبریتی‌های غیرمتعهد بر رفتار اخلاقی خانواده، طمع‌ورزی و سودجویی است. بر همین اساس، این صفت مذموم باید از سوی والدین و فرزندان دور شود؛ چراکه طمع باعث ذلت و خواری انسان می‌شود. فرد طماع اعتمادش به مردم بیشتر از اعتمادش به خداست؛ لذا درصورتی که به‌واسطه اشتها فرزند، والدین نسبت به این شهرت طمع‌ورزی و سودجویی کنند و فرزند دارای شهرت خود را بالا بیاورد و اداری به اموری که در توان جسمی، روانی و یا ذهنی وی نیست، بکنند و بخواهند از این موقعیت در فضای مجازی سوءاستفاده کرده و درواقع، تبلیغی برای آنها محسوب گردد؛ می‌توان گفت که به کودک‌آزاری منجر می‌گردد که کودک‌آزاری نیز از ردای اخلاقی محسوب گردیده و گناهی کبیره است.

روزانه به تعداد کودکان و خردسالان فضای مجازی برای کسب شهرت و توجه از سوی والدین‌شان اضافه می‌شود. والدینی که در بسیاری موارد به‌محض به‌دنیا آمدن فرزندشان، برایش صفحه اجتماعی باز می‌کنند و تک‌تک رفتارها و لحظات نوزادشان را در فضای مجازی منتشر می‌کنند. کودکانی که بی‌آنکه بخواهند، در شبکه اجتماعی زندگی می‌کنند، مشهور می‌شوند و از جایی به‌بعد تبدیل به ابزاری برای درآمد خانواده‌های‌شان می‌شوند؛ طوری که باید لباس‌های عجیب بپوشند، آرایش‌های خاصی انجام دهند، جملات تبلیغاتی حفظ و ادا کنند و هر لحظه رو به دوربین لبخند بزنند.

نخستین و مهم‌ترین آسیب‌های سوءاستفاده از کودکان در فضای مجازی ارائه توجه والدین به کودک برای انجام امور خاص است که هدف از انجام آن امور، افزایش پسندیده شدن و افزایش

هنرمند یا ورزشکاری اعلام نظر کند. اینها همه کنجکاوای مردم است؛ تا این قسمت ایرادی ندارد یعنی آدم دوست دارد از زندگی آدم‌های مشهور به هر دلیلی که آدم‌های شناخته‌شده‌ای هستند، اطلاعاتی داشته باشد؛ اما بخشی از آن خارج از اخلاق و حقوق شهروندی است و آن این است که حریم خصوصی این افراد توسط افراد دیگر منتشر شود و باز نشر داده شود؛ و حریم خصوصی می‌تواند تصویری از این افراد یا تصویری از زندگی خانوادگی‌شان باشد و می‌تواند هر بخشی را شامل شود. این بخش قابل پذیرش نیست و این نه اخلاقی است و نه انسانی؛ ولی به دلیل اینکه این افراد شناخته‌شده هستند، معمولاً و متأسفانه منتشر می‌شود».

امروزه پاپاراتزی‌ها تبدیل به یکی از بزرگ‌ترین مشکلات زندگی سلبریتی‌ها شده‌اند. پاپاراتزی عکاسان خبری هستند که اغلب به دنبال سوژه‌های خبری زرد و جنجالی می‌گردند. آنها هوادارانی افراطی، دل‌زده و خوگرفته به ستاره‌ها هستند که قواعد نانوشتهٔ مرزهای زندگی خصوصی و عمومی را نادیده می‌گیرند. همین چند وقت پیش بود که موضوع به‌دنیا آمدن فرزند دوسلبریتی ایرانی در کانادا حسابی داغ شد.

افراد مشهور، چهره‌های شناخته‌شده و محبوب جامعه هستند و در موارد بسیاری برخی رسانه‌ها زندگی خصوصی آنان را برای جلب توجه مخاطبین خود افشا می‌کنند. البته افراد مشهور نیز نام و شهرت را انتخاب کردند و همیشه می‌خواهند در کانون توجه باشند؛ اما باید بدانیم هر فردی حق دارد از زندگی شخصی و حریم خصوصی خود محافظت کند. متأسفانه افراد مشهور مجبورند با این واقعیت زندگی کنند که بسیاری از افراد همواره تلاش می‌کنند تا از زندگی آنان برای منافع شخصی استفاده کنند. به یاد داشته باشیم که افراد مشهور دقیقاً مانند ما هستند و نباید زیر ذره‌بین و مورد مطالعه قرار گیرند (بختیاری، ۱۴۰۰).

۱۰-۲. دچار شدن به تزاحم اخلاقی

استفاده از فضای مجازی برای شهرت، دارای آثار دوگانه است؛ یعنی انسان در این مورد و امثال آن، گاهی لازم است براساس نظام ارزشی خودش، در مقام داوری و قضاوت برآید و یا گاهی در مقام تعیین و تشخیص تکلیف اخلاقی و عمل به وظیفه، دچار تزاحم اخلاقی می‌شود؛ به گونه‌ای که وظیفه و تکلیف فرد روشن و شفاف نیست؛ بلکه گاهی ناچار است بین دو گزینهٔ خوب یا دو گزینهٔ بد،

که این خبر را چطور به گوش مخاطبانش برساند که دنبال‌کننده‌هایش را از دست ندهد. نوبت رسیدگی به پرونده که می‌شود، سر درد دل مرد جوان باز شده و می‌گوید: اینستاگرام زندگی ما را به اینجا کشاند. من دیگر نمی‌توانم برای اینکه پست‌های پیچ همسرم زیاد لایک بخورد، هزینه‌های گزاف عکاسی بپردازم. همسرش می‌گوید: به‌خاطر شهرت پیچ من، کم‌کم پیچ خود پویا هم دنبال‌کنندگان زیادی پیدا کرد و از اینکه ما می‌توانستیم از طریق تبلیغ در صفحهٔ شخصی‌مان کسب درآمد کنیم، راضی بود و خیلی وقت‌ها دل به کار دیگری نمی‌داد و در خانه می‌نشست و با افراد غریبه حرف می‌زد. ما هرروز از هم دورتر می‌شدیم و بالاخره اختلاف‌مان به حدی زیاد شد که به این نتیجه رسیدیم دیگر نمی‌توانیم با هم زندگی کنیم. حالا دنبال‌کننده‌های ما نمی‌دانند که در آستانهٔ جدایی هستیم و در این مدت گاهی با هم در ماشین عکس گرفته و وانمود کردیم همه چیز بین ما عادی است. نمی‌دانم چطور باید این موضوع را برای دنبال‌کنندگان صفحه‌ام عنوان کنم. در پایان زن و مرد جوان با رأی طلاق توافقی صادرشده از سوی قاضی دادگاه، یک‌راست به سمت محضرخانه می‌روند تا طلاقشان را ثبت کنند (شیخ علیزاده، ۱۳۹۹).

۹-۲. نقض حریم خصوصی

یک ویژگی بزرگ شبکه‌های اجتماعی آن است که می‌تواند تیغی دو لبه برای دیده‌شدن و افشاشدن باشد؛ یعنی همان قدر که خود را در معرض دیده‌شدن قرار می‌دهند، در معرض افشاشدن هم هستند.

جامعه‌شناسی بر این باور است که «همیشه گروه‌هایی که به‌دلیل نوع فعالیت‌هایی که دارند، مرجع دین در جامعه خودشان می‌شوند یا به‌دلیل شهرتی که پیدا می‌کنند توجه به آنها و آنچه دوروبرشان می‌گذرد زیاد می‌شود و این درواقع یک نکته کلیدی است. و طبیعتاً مردم هم علاقه‌مند هستند که بدانند چه اتفاقاتی برایشان می‌افتد؛ چه اخباری در ارتباط با آنها دیده و شنیده می‌شود؛ به‌ویژه آن زوایایی که مردم کمتر اطلاع دارند یا زوایایی از رفتار و گفتار سلبریتی‌ها در ارتباط با موضوعاتی که جامعه نسبت به آنها حساسیت دارد. حالا این طرف می‌تواند موضع‌گیری سیاسی داشته باشد، می‌تواند هنرپیشه باشد و موضع‌گیری سیاسی داشته باشد و حتی یک آدم سیاسی هم می‌تواند راجع به یک هنرپیشه یا مجری و

کنند، نه اینکه شیرۀ جان او را بکشند تا بیشتر در دنیا مطرح شود!» از کجا معلوم اگر او بزرگ‌تر می‌شد و به سنی می‌رسید که می‌توانست علایقش را انتخاب کند، مسیر دیگری را انتخاب نمی‌کرد؟ پدر کودک مهم‌ترین قانونی که نقض کرده است حق آزادی تصمیم‌گیری بوده؛ کودک هیچ‌گاه توان تصمیم‌گیری نداشته است. پدر این کودک ایرانی گفته فرزندش در تمرین گریه می‌کرده و می‌خواست که تمرین را متوقف کنیم؛ اما این اتفاق نمی‌افتاده و با سلطۀ پدر بر کودک ۳-۲ ساله‌ای که چاره‌ای جز اطاعت از پدر ندارد، تمرین ادامه پیدا می‌کرده؛ در چنین شرایطی کودک مجبور به ورزش می‌شده و در کنار آن تشویق‌هایی هم برای ورزش دریافت می‌کرده است. به‌نظر می‌رسد چنین روندی شیوۀ درستی برای پرورش یک کودک نیست و مشخص است که به‌صورت جدی بخش‌هایی از حقوق کودک در زندگی توسط پدرش براساس کنوانسیون حقوق کودک نقض شده است. هرکسی این کودک ایرانی را می‌بیند او را تحسین می‌کند و به پدرش بابت داشتن این نابغه آفرین می‌گوید؛ اما واقعیت ماجرا انگار چیز دیگری است؛ آیا این کودک در زندگی‌اش کودکی کرده است؟ (کودک‌آزاری در فضای مجازی، ۱۳۹۹).

۲-۲. راهکارهای کاهش پیامدهای منفی سلبریتی‌های غیرمتعهد بر رفتار اخلاقی در خانواده

۲-۲-۱. افزایش سواد الکترونیک والدین

در تمامی حوزه‌ها از جمله شبکه‌های اجتماعی، اگر خواهان آن هستیم که آموزش و فرهنگ‌سازی انجام شود و نتیجه مثبتی بدهد، باید به‌دنبال روشی درست باشیم و به این امر توجه کنیم که هیچ مقولۀ تربیتی و برنامه آموزشی و فرهنگی، با زور، اجبار و روش‌های غیرمعقول جواب نخواهد داد؛ بلکه زمانی جواب می‌دهد که والدین به این نتیجه برسند که اگر می‌خواهند درباره هر چیزی، از جمله شبکه‌های اجتماعی، کار آموزشی و فرهنگی بکنند، ابتدا باید خودشان در آن مورد، آموزش و شناخت لازم و کافی را داشته باشند و سپس وظیفۀ تربیتی و آموزشی خود را در قبال کودکان انجام دهند. در این زمینه راه‌کارهایی را به‌اختصار بیان می‌کنیم:

- ثبت‌نام با مشخصات و تصویر واقعی: تصویر و اسم مستعار داشتن می‌تواند وسوسه، جرئت بر انجام گناه و رفتارهای غیراخلاقی فرزندان را در شبکه‌های اجتماعی افزایش دهد.

قضایوت کند و یا اینکه یک گزینه را انتخاب کند. حاصل اینکه، در این گونه موارد، موضوع یا رفتار، چندوجهی و چندضلعی است و مشمول عناوین متعدد اخلاقی می‌گردد. بر همین اساس، در حل نزاحمات اخلاقی، یکی از بهترین شیوه‌ها، ملاحظۀ نتایج افعال با توجه به غایت نهایی (قرب الهی) است؛ یعنی از قاعده «تقدیم اهم بر مهم» استفاده کنیم. از این‌رو در حل نزاحمات اخلاقی باید به هدف اصلی که قرب الهی است، توجه کرد. بنابراین با توجه به اینکه شهرت یکی از اعضای خانواده در فضای مجازی تأثیرات منفی‌ای را بر نهاد خانواده که از نظر اسلام از قداست خاصی برخوردار است، می‌گذارد و نقض حریم خصوصی را در پی دارد؛ می‌توان گفت که در صورت نزاحم، مقدم‌بودن بنیان تحکیم خانواده است که اهم است.

بسیاری از والدین اینستاگرامی تصور می‌کنند که در حال سرمایه‌گذاری روی استعداد و آینده کودک هستند؛ مانند کودکان ورزشکار. والدینی که کودک مستعد دارند باید بدانند که تلاش بیش از اندازه برای موفقیت، کودک را تحت فشار روانی و جسمی قرار می‌دهد. نگرانی برای موفقیت، خارج از مرزهای روانی کودک است و آسیب‌های جدی در پی دارد. این فشارها در نهایت ممکن است کودک را به فردی مضطرب، کمال‌گرا و افسرده تبدیل کند. در جهانی که به‌وسیله اینترنت شبکه‌ای شده و ویژگی بارز آن انتشار و پیروسی تصاویر و افکار است؛ کودکان بیش از گذشته به قربانیان این ارتباط توده‌ای تبدیل شده‌اند. کودکانی که پیش از همه‌گیری این شبکه‌های بی‌پایان اطلاعات دیجیتال هم، بعضاً قربانی امیال والدین‌شان می‌شدند؛ این بار در فضایی با چندین برابر سرعت در معرض خطر بزرگ‌تری قرار گرفته‌اند. نمونه آن، کودکی ایرانی است. چندی پیش که این کودک بار دیگر در شبکه‌های اجتماعی مطرح شد، فعالان حقوق کودکان نسبت به نوع برخورد با او ابراز نگرانی کردند. آنها بر این باورند که استفاده از نبوغ فرزند برای فشار آوردن بیشتر به او، جهت مطرح‌شدن در دنیا، نوعی کودک‌آزاری است و سبب می‌شود تا این کودک شش‌ساله از دنیای کودکی‌اش فاصله بگیرد؛ چراکه کودک قدرت لازم و تجربه کافی برای تصمیم‌گیری درباره آینده خود را ندارد و چنین روندی سبب می‌شود تا وقتی کودک به سن تصمیم‌گیری رسید، از آنچه که پدر و مادر از او ساخته‌اند، فاصله بگیرد. فعالان حقوق کودکان بر این باورند که: «پدر و مادری که نبوغ یا استعدادی در فرزند خود می‌بینند، باید کودک را به سمت استعدادهایش هدایت

- صحبت با کودکان در مورد خطرات فضای مجازی: در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی همه چیز ثبت و نگهداری می‌شوند؛ تمامی تصاویری که ارسال می‌شوند، وب‌گاه‌هایی که مراجعه می‌شود، مطالبی که می‌نویسیم و غیره؛ حتی اگر اطلاعات ارسالی خود در شبکه‌های اجتماعی را حذف کنیم، بازهم ممکن است توسط موتورهای جست‌وجو ثبت و شاخص‌گذاری شده باشند.

- استفاده از تصاویر مذهبی و معنوی در پس زمینه موبایل و استوری‌ها: تصاویری که متذکر نام خدا و یا خدا و ائمه معصومان^{علیهم‌السلام} باشد می‌تواند از رفتارهای غیراخلاقی در شبکه‌های اجتماعی بکاهد و پیشگیری کند.

۲-۲. ایجاد فضای اعتماد و همفکری در محیط خانواده یکی از راه‌کارهایی که باید در خانواده اجرا شود، اعتمادسازی است. اعتماد بین تک‌تک افراد خانواده بایستی نهادینه شود؛ زیرا اگر این اعتماد نباشد، همدلی نبوده و اگر همدلی نباشد اعضای خانواده که مانند حلقه زنجیر به هم متصل هستند، از هم جدا شده و دیگر نمی‌توان به آنان یک خانواده گفت. این اتفاق باعث می‌شود ابتدایی‌ترین نهاد تربیتی کار خود را به‌درستی انجام ندهد و فرزندان خوب را تحویل جامعه ندهد؛ بنابراین جامعه از هم گسیخته شده و ناهنجاری در آن افزایش می‌یابد. اما چگونه می‌توان بحث اعتمادسازی را در خانواده پیاده کرد؟! والدین باید تمامی تلاششان را در جهت ایجاد فضای اعتماد و هم‌فکری و مشورت در خانواده بین اعضای خانواده به‌وجود بیاورد، تا مثلاً فرزندی که ممکن است به هر دلیلی دچار شهرت در فضای مجازی شده، بتواند در مواردی که ممکن است موجبات یک سری اشتباهاتی بشود و در اثر بی‌تجربگی و عدم شناخت صحیح فضای مجازی، موجبات خساراتی بشود. با مشورت و هم‌فکری تلاش کنند هرچه بیشتر این آسیب‌ها کاهش یابد. تا زمانی که محیط خانه محیطی مبتنی بر فکر و مشورت و اعتماد نباشد، به‌نظر می‌رسد امکان درد و دل و شنیدن حرف‌های متقابل بین اعضای خانواده حاصل نمی‌شود. فرزند باید این احساس امنیت را داشته باشد که اگر دچار اشتباهاتی در اثر افراط در استفاده از فضای مجازی، مثلاً به‌خاطر اشتها و یا نه دلایل دیگری می‌شود. امکان گرفتن مشورت از والدین برایش هست و بتواند بدون هیچ دله‌رای مسائلی را مطرح کند. فلذا با توجه به اینکه مسئله اشتها

- سن مناسب استفاده از شبکه‌های مجازی برای کودکان: والدین بایستی بر روی فعالیت‌های فرزندانشان (بخصوص در سنین کمتر) در فضاهای مجازی و در استفاده از شبکه‌های اجتماعی نظارت کافی را داشته باشند.

- بررسی تنظیمات امنیت و حریم خصوصی موبایل متصل به شبکه مجازی: با موبایل خود آشنا شوند و طرز کار تمامی امکانات و نرم‌افزارهای آن را یاد بگیرند. از همه مهم‌تر، با تنظیمات امنیت و حریم خصوصی آن آشنا شوند. بهترین حالت این است که سعی شود و وقت کافی صرف گردد تا در هنگام استفاده از موبایل، تحت نظر مستقیم والدین باشند.

- استفاده نکردن از فیلترشکن: نرم‌افزارهای متعددی موجود است که به‌عنوان فیلترشکن عمل کرده و آنچه را که نباید، برای فرزندان نمایان می‌سازند. والدین باید آگاه شوند که وقتی چنین نرم‌افزارهایی را روی گوشی موبایل خود نصب می‌کنند، بسیاری از سایت‌های غیراخلاقی را به فرزندانشان هدیه می‌دهند.

- عدم اعتماد به پرسش‌نامه‌ها، مسابقات و هدایای رایگان در شبکه‌های اجتماعی و آموزش این مطلب به فرزندان: در هنگام کار با شبکه‌های اجتماعی بسیار پیش می‌آید که پیشنهاد شرکت در یک پرسش‌نامه، مسابقه و غیره به‌صورت بالا پر یا به‌صورت پیام‌های تبلیغاتی در شبکه‌های اجتماعی تحت موبایل ظاهر شده و از کاربر خواسته می‌شود که در آنها شرکت کند. هرچند که بسیاری از این پیشنهادها، سالم بوده و از طریق خود شبکه اجتماعی یا شرکای شخص سوم قابل اطمینان آن صورت می‌گیرند؛ اما بعضی مواقع نیز توسط مهاجمان حوزه مهندسی اجتماعی با انگیزه‌های سوء، مانند دزدیدن مشخصات، جعل حساب کاربری و غیره، ارائه می‌شود.

- مراقبت از ارسال تصاویر و مطالب کودکان در شبکه‌های اجتماعی: در یک فضای مجازی ایده‌آل، کودکان هیچ تصویری از خود یا دوستانشان را بدون آگاهی والدین منتشر نمی‌کنند؛ اما در واقعیت این‌گونه نیست. کودکان ممکن است خواسته یا ناخواسته اقدام به انتشار محتوا و تصاویر در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی کنند؛ تصاویری که ممکن است حریم خصوصی ایشان و حتی حریم خصوصی خانواده را نیز به‌خطر بیندازند؛ بنابراین لازم است که همواره صفحات فرزندان در شبکه‌های اجتماعی توسط والدین دنبال شده و مطالبی که منتشر می‌کنند، پیگیری شوند.

گفت‌وگو با یکدیگر کینه و کدورت‌های ناشی از اختلافات را کم کنند، چنین خانواده‌ای به مرور دچار افسردگی می‌شود و این خطر وجود دارد که چون فرصت گفت‌وگو در خانواده وجود ندارد، گرایش به ارتباط با افراد غیر و غریبه پیدا کنند؛ بخصوص در فضای مجازی.

در حقیقت کاهش و کمرنگ‌شدن فرصت گفت‌وگو در خانواده‌ها، رابطه‌ی معناداری با بزهکاری، ناهنجاری و آسیب‌های اجتماعی دارد. خانواده‌ای را می‌توان خوشبخت محسوب کرد که در آن فرصت‌های مناسب و کافی برای گفت‌وگو موجود باشد و همه‌ی اعضای خانواده با استفاده از فرصت‌هایی که برایشان در کنار یکدیگر به‌وجود می‌آید و به‌کارگیری از ظرفیت‌هایی بالقوه‌ای که دارند، روابط خود را با یکدیگر تعمیق و نزدیک کنند. در همین راستا یکی از آسیب‌های جدی در برهه‌ی کنونی همان‌گونه که مطرح شد، آسیب‌های ناشی از اشتها در فضای مجازی است و یکی از راهکارها برای حل این معضل، قطعاً تعاملات و گفت‌وگو بین اعضای خانواده است. مثلاً پدری که می‌بیند فرزندش زمان بسیار زیادی را به بهانه‌ی تلاش برای افزایش فالوورها و ممبرها ولایک‌ها می‌کند و در سر سودای مشهور و معروف‌شدن را می‌پروراند، می‌تواند با ایجاد قراردادهای گفت‌وگو با او و بررسی پیامدهای این اتلاف وقت، با دلسوزی و دغدغه‌مندی، فضای اعتماد متقابل و درک صحیح شرایط سنی و شخصیتی فرزند خود را به‌وجود بیاورد و بی‌تردید فرزند هم که نسبت به این شرایط بی‌تجربه است، اگر ضوابط گفت‌وگوی سازنده رعایت بشود، قطعاً خواهد پذیرفت و در نتیجه موجبات کاهش آسیب‌ها فراهم خواهد شد. پدر می‌تواند در میان گفت‌وگوهایش به این نکته تأکید کند که سلبریتی‌های دچار غفلت شده و یا ناآگاهانه ابزارهایی در زمین تهاجم فرهنگی هستند و می‌توانند نسلی را از راه مستقیم خارج کنند.

۲-۲-۵. تقویت روحیه تواضع در اعضای خانواده

همان‌گونه که بیان شد یکی از آسیب‌های جدی ناشی از اشتها در فضای مجازی، تکبر و فخرفروشی است. انسان اگر متوجه این مسئله بشود که واقعاً تکبر و فخرفروشی که آسیب‌های جدی به روح در حال تکامل انسان وارد می‌کند، هرگز به‌دنبال شهرت‌طلبی و پیامد آن، که تکبر است، نمی‌رود؛ پس والدین برای خود و فرزندان باید این روحیه تواضع را به‌صورت ملکه دریاورند که در صورت تمرین و توجه به پیامدهای تکبر، انسان به‌دنبال راهکار آن یعنی تواضع خواهد رفت.

همان‌طور که در فصول قبل گفته شد، دارای آسیب‌هایی هست، لازم است که والدین تمام تلاش خود را در جهت کاهش این آسیب‌ها با ایجاد فضای اعتماد و هم‌فکری به حداقل برسانند.

۲-۲-۳. آینده‌نگری

آینده‌نگری در هر کاری، نقش بسزایی در سرانجام آن کار خواهد داشت. اگر انسان پیش از انجام دادن هر کار، درباره‌ی نتیجه و آینده‌ی آن کار تأمل کند، مسلماً سود و زیان آن تا حد زیادی قابل پیش‌بینی و کنترل خواهد بود. اگر کار خوبی باشد، سود آن بسیار بیشتر از کار بدون تفکر و اندیشه است و اگر کاری ناشایسته یا بیهوده باشد، می‌توان با خودداری از انجام آن و یا آگاهی سود و زیان آن، خسارت احتمالی آن را به حداقل برساند. در مورد مسئله‌ی اشتها در فضای مجازی، لزوم رعایت این نکته بسیار ضروری است. به‌طور مثال، پدر یا مادری که با دستان خود به هر دلیلی اقدام به تبدیل کردن کودکان خود به شاخ‌های مجازی می‌کند، اگر این نکته‌ی آینده‌نگری قبل از اقدام را مدنظر قرار بدهند که ممکن است در آینده فرزندشان دچار چه آسیب‌های جدی در زمینه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی و حتی مسائل حقوقی و زندگی شخصی خود می‌شود، شاید هیچ‌گاه دست به این اقدام نمی‌زدند. و یا اگر والدین قبل از اشتها خود، به آسیب‌های آن دقت کنند و با مطالعه در زندگی افرادی که با این آسیب‌ها درگیر هستند، تأملی بیشتر داشته باشند، شاید بتوان گفت در ورود به این اشتها خطرناک دقت کنند. به نظر می‌رسد اگر بخواهند عاقلانه و آینده‌نگرانه به مسئله نگاه کنند، برای حفظ خود و خانواده و آینده‌ی شغلی و هویتی خود عطایش را به لقایش ببخشند.

۲-۲-۴. تقویت اخلاق گفت‌وگو در خانواده

بسیاری از آسیب‌هایی که متوجه یک خانواده می‌شود در اثر عدم رسیدن به نقطه‌ی تفاهم ایجاد می‌شود. تفاهم از گفت‌وگو بین اعضای خانواده شکل می‌گیرد و همه‌ی افراد باید یاد بگیرند که هر مسئله‌ای را، چه مثبت و منفی با گفت‌وگو حل و به راه حل مسالمت‌آمیز دست یابند. در زمان حاضر خانواده‌های ایرانی روزبه‌روز از خانواده سنتی فاصله می‌گیرند و به‌سمت خانواده مدنی پیش می‌روند. در این شرایط گذار، گفت‌وگو و شنیدن‌های با کیفیت، یکی از ضرورت‌های جامعه و خانواده‌های ماست. اگر اعضای خانواده نتوانند به‌وسیله

۲-۲۶. تشویق به استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در حد

نیاز

باید همسران و فرزندان بدانند که شبکه‌های اجتماعی در صورتی که بیش از حد نیاز مورد استفاده قرار گیرند، می‌توانند به‌عنوان یک تقویت عمل کرده و به بستری برای وقت‌گذرانی و تزییع عمر تبدیل شوند.

نتیجه‌گیری

پژوهش با هدف تبیین پیامدهای منفی سلبریتی‌های غیرمتعهد در شبکه‌های اجتماعی بر رفتار اخلاقی خانواده و ارائه راه‌کارهای مقابله با آن انجام شد. نتایج نشان داد سلبریتی‌های غیرمتعهد در شبکه‌های اجتماعی بر رفتار اخلاقی خانواده آثار منفی داشته و منجر به اختلافات و آسیب‌های اخلاقی و تربیتی می‌گردد و نتیجه آن متوجه جامعه می‌شود. مهم‌ترین آثار منفی شناسایی شده در پژوهش حاضر توهین و بی‌احترامی، تکبر، تفاخر، بی‌حیایی، حسادت و کینه‌ورزی بین فرزندان، سوءظن و اختلاف بین همسران، طمع‌ورزی و سودجویی، طلاق عاطفی یا واقعی همسران، نقض حریم خصوصی و دچار شدن به تراحم اخلاقی بودند. برای پیشگیری از دچار شدن به چنین آسیب‌هایی، توصیه شد که سواد الکترونیک والدین افزایش یابد، فضای اعتماد و هم‌فکری بین والدین و فرزندان ایجاد شود، اخلاق گفت‌وگو در خانواده تقویت گردد، روحیه تواضع در اعضای خانواده پرورش یابد و آینده‌نگری نسبت به شبکه‌های اجتماعی و مدیریت آن در اولویت باشد. پیشنهاد مقاله برای مطالعات آینده این است که به بررسی جامعه‌شناختی فرهنگ سلبریتی در ایران معاصر پرداخته شود.

منابع.....

«تعداد لایک اینستاگرام نوع‌ورس و شوهرش را به دادگاه کشاند!»، ۱۳۹۶، در: jamejamonline.ir

«جذب فالوور اینستاگرام با عکس برهنه»، ۱۴۰۰، در: didenomag.ir

«سلبریتی مغرور، بی‌هنر و بی‌ادبی که فقط حاشیه دارد»، ۱۳۹۹، در: salameno.com

«سه جشن عجیب که به تازگی در ایران باب شده‌اند»، ۱۳۹۶، در: salamatnews.com

«فرافکتی خنداننده بازنده»، ۱۳۹۶، در: tabnakesfahan.ir

«کودک آزاری در فضای مجازی»، ۱۳۹۹، در: pishkhan.com

اسمعیلی‌زاده، وحیده، ۱۳۹۵، «بررسی آسیب‌های اجتماعی فضای سایبری (اینترنت) در خانواده»، *دانش انتظامی ایلام*، ش ۱۷(۵)، ص ۷۹-۹۲.

بختیاری، راهله، ۱۴۰۰، «به‌های مشهور بودن چقدر است؟»، در: isna.ir

جعفریان، یسار، حمید و همکاران، ۱۳۹۵، «آسیب‌شناسی فضای مجازی و خانواده»، *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ش ۴(۲)، ص ۱۵-۲۴.

حاج‌محمدی، فرشته و سمیرا حاج‌محمدی، ۱۳۹۶، «تأثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده»، *اخلاق*، ش ۱۳(۴)، ص ۱۱-۳۷.

رفیعی، سمیرا، ۱۳۹۷، *نقش سلبریتی‌ها در کمک‌های مردمی و بازتاب آن در رسانه‌ها*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشکده علوم انسانی مؤسسه آموزش عالی سبز.

زینی‌وند، یوسف و همکاران، ۱۳۹۵، «خانواده و فضای مجازی»، در: *مجموعه مقالات همایش ملی خانواده و مسائل نوپدید*، اهر، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.

سیدناصری، محمد مهدی، ۱۴۰۰، «اینفلوئنسرها روزه‌روز کوچکتر می‌شوند / بردگی کودکان در فضای مجازی»، در: megmews.com

شادمانی، مهدیه، ۱۳۹۴، «واکاوی چالش‌های زنان در فضای سایبری»، *پژوهشنامه حقوق بشری*، ش ۱(۲)، ص ۳۸-۵۱.

شیخ‌علیزاده، فاطمه، ۱۳۹۹، «طلاق مخفیانه شاخ‌های اینستاگرام»، در: jamejamonline.ir

صابر‌زاده، علی و پری حسین‌پور، ۱۳۹۶، «تحلیل حقوقی گونه‌شناسی نقض حریم خصوصی در فضای سایبر»، *جستارهای حقوق عمومی*، ش ۱(۳)، ص ۱۱۱-۱۲۸.

صدیقی ارفعی، فریبرز و همکاران، ۱۳۹۳، «بررسی آسیب‌های اخلاقی اینترنت بر خانواده»، در: *مجموعه مقالات چهارمین همایش ملی اخلاق و آداب زندگی*، زنجان.

کمالی، طلعت، ۱۳۹۸، *تحلیل جنسیتی بازنشر خشونت در اینستاگرام سلبریتی‌ها*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه الزهراء.

محمودی، محمد، ۱۳۹۷، *تأثیر سلبریتی‌ها در تغییر سبک زندگی کاربران ایرانی اینستاگرام*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.

میرزاییگی، حامد، ۱۳۹۹، «شبهت شهرت در شبکه‌های اجتماعی»، در: kayhan.ir

نخستین ساعد، لیلا و محمد عظیمی، ۱۴۰۰، «بررسی تأثیر فضای مجازی در شکوفایی و رشد استعداد دانش‌آموزان»، در: *مجموعه مقالات سیزدهمین همایش ملی آموزش*، تهران، دانشگاه شهید رجایی.

Ferris, Kerry, 2007, "The Sociology of Celebrity", *Sociology Compass*, N. 1, p. 371-384.

Sternheimer, Karen, 2011, *Celebrity Culture and the American Dream: Stardom and Social Mobility*, New York, Routledge.